

Diamant z babičky, muslimské pohřby i Čočkin z Mostu: Experti popsali trendy v loučení

O pohřebnictví se často hovoří jako o tradičním až zkostnatělém odvětví, za posledních 100 let v něm ovšem došlo doslova k překotným změnám.

„Vývoj českého pohřebnictví od dob monarchie skutečně zaznamenal velký posun. **Již v dobách Rakousko-Uherska ale existoval zájem například na zpopelnění kremací. Takovým ‚průkopníkem‘ byl třeba Vojta Náprstek. Ten se nechal v roce 1894 zpopelnit v Sasku, jelikož vlivem katolické církve byly pohřby žehem na území mocnářství zakázány. Pohřeb žehem byl proto tehdy volen pokrokáři a ateisty, kteří si to mohli dovolit,**“ uvedl pro Blesk Zprávy Richard Štainc, místopředseda Unie pohřebních služeb.

Situace se prý změnila po založení Československa, kdy již 30. října 1918, tedy dva dny po vzniku republiky, **byla provedena první kremace.**

„Rozmach pohřbů žehem tedy **nastává již za první republiky, poněvadž pohřbívání do země bylo svým způsobem monopolem církve, od které se po první světové válce mnoho lidí odklonilo. Tato forma pohřbu se s přibývajícými lety stále prohlubovala, přičemž za doby komunismu, který neměl k církvi kladný vztah, nastal další nárůst.** Obliba pohřbu žehem tedy patrně souvisí s civilním pojetím české společnosti,“ dodal Štainc.

Kremaci už povoluje i církvev

Dnes žádají o kremaci **zemřelého tři čtvrtiny pozůstalých**, čísla se ale značně liší podle dané regionální oblasti. Nejběžnější bývá pohřeb žehem ve velkých městech. V jeho „popularitě“ Čechy předčí už jen Japonci.

Smířila se s tím nakonec i církev. **„S kremacemi se v České republice církev dávno vyrovnala. V okolí Prahy je zcela běžné, že po rozloučení, které proběhne v kostele se mší, je zesnulý převezen do krematoria ke zpopelnění. Dřív církev povolovala jen uložení rakve do hrobu. Tak se dodnes nechávají uložit církevní představitelé, u běžných občanů je ale církev zcela tolerantní,“** popsal Blesk Zprávám Jan Sommer, který vede spolu se sestrou Gabrielou pohřební službu v Středočeském kraji.

Podle něj vystupují faráři obecně velmi vstřícně, v okolí hlavního města nemají dokonce problém udělat pohřeb na hřbitově, i když se před tím neodehrávalo rozloučení v kostele. Není tomu tak ale všude. „Když jsme pořádali pohřeb na Frýdecko-Místecku, podle přání rodiny jsme poprosili pana faráře, aby odsloužil rozloučení nad hrobem na hřbitově. **Pan farář rodině vyhověl, po obřadu nám ale volal, že to byla naprostá výjimka, že pohřeb má být se mší svatou v kostele, nejen rozloučení na hřbitově.** Člověk ale musí takový postoj respektovat,“ uvedl Sommer.

Drahé pohřby?

Česko se drží na špičce světového žebříku i v četnosti pohřbů bez obřadu. Ani to rozhodně nebývalo v minulosti běžné.

„Pohřeb byl tradičně chápán jako přirozené završení života a rodinná událost, na které se obvykle sešli pozůstalí z širší rodiny i známí a sousedé. Ještě do poloviny minulého století bylo běžné například vyfotit se na památku s nebožtíkem v otevřené rakvi,“ vysvětluje Štáinc s tím, že zemřelý byl obvykle vystaven v rakvi doma. Podobné zvyklosti přitom podle psychologů pomáhaly pozůstalým se se situací lépe vyrovnat.

„Je možné, že vlivem urbanizace a vytvářením větších aglomerací a s tím spojeného odosobnění běžného života došlo k úpadku mezilidských vazeb, což vyústilo k tomu, že někteří lidé zvažují pohřeb bez obřadu,“

zamýšlí se Štáinc.

Některé výzkumy uvádějí, že volbu Čechů v tomto ohledu **ovlivňují i rostoucí ceny pohřbů**. Situaci zhoršil také fakt, že do roku 2008 existovalo plošné pohřebné ve výši 5 tisíc korun, dnes na něj dosáhne jen někdo. V porovnání s cizinou jsou ale ceny v tuzemsku stále relativně nízké.

„Jako republika máme jedny z nejlevnějších pohřbů v Evropě. Například z Německa k nám jezdí lidé zařizovat kremace, které jsou u nás podstatně méně nákladné,“ říká k tomu Jan Sommer.

„Nedávná zkušenost mého kolegy z USA je taková, že cena pohřbu v Americe stojí číselně jako v ČR, jenom je ta cenovka v dolarech, tedy dvacetkrát větší,“ potvrzuje to i místopředseda Unie pohřebních služeb.

To samozřejmě neznamena, **že by pro řadu lidí poslední rozloučení skutečně nepředstavovalo citelnou ránu do rozpočtu** - hlavně pro rodiny, které žijí od výplaty k výplatě, kór když jim zemře hlavní živitel či živitelka.

„Loni vyšla studie, která mapovala dopady nákladů na vypravení pohřbu na finanční situaci rodiny, kde zemře živitel, nebo u seniorů. U mnohých je to citelná rána. Například samoživitelky čekají na dědické řízení, během nějž jsou často dlouhé měsíce bez prostředků. Mnoho rodin je navíc v takové situaci, že si nemohou dovolit jakýkoli nenadálý výdaj – například opravu porouchané pračky,“ vysvětluje Gabriela Sommerová a dodává, že příklon k pohřbům bez obřadu může být daný i tím, **že mladá generace už nechce tradiční loučení v černé, s průvody a uplakanými hosty**. Raději si třeba udělají vlastní obřad v lese nebo na místě, které měl zesnulý rád. Nebo zorganizují setkání u ukládání urny na hřbitově bez asistence pohřební služby.

Biorakev, diamant z babičky

Že se pozvolna mění vkus pozůstalých, je vidět i na výběru barev rakví. „Málokdo chce **dnes černou rakev, většinou jsou rakve v přírodní barvě dřeva, dají se ale vidět například i fialové odstíny. Na veletrhu pohřebnictví se objevila také rakev, která vypadala jako IKEA nábytek. V zahraničí se vyskytují i ekologické rakve, například z vlny, to je u nás zatím nezákonné.** Objevují se ale ekologické obaly na urny, které pozůstalí mohou zasadit například pod kořeny stromu, a obal na urnu se během několika let zcela rozloží,“ říká Sommer.

Odborníci se nicméně shodují, že s netradičními nápady se lze setkat spíše v zahraničí. Zajímavé náměty nabídla například celosvětová výstava pohřebnictví v Utahu.

„Některé věci nám připadaly kuriózní, **jako například kryonizace (zmrazování, pozn. red.), jiné se nám vyloženě líbily jako umělecké sarkofágové urny, rozložitelné biomateriály nebo možnost výroby technického diamantu z popela zemřelého, kdy si lze dokonce zvolit počet karátů i barvu.** Obrazně řečeno, můžete potom nosit svoji babičku na krku, čímž se vlastně stane nesmrtelnou připomínkou,“ nastiňuje Štainc.

Tradice na vesnicích a sedlácké rody

Zmíněná změna v rituálech se ale rozhodně nedotkla celé republiky. „**Například na Valašsku se nám jedna pohřební služba přiznala, že pohřby vypravuje už dlouhá léta, ale první pohřeb bez obřadu pořádali teprve loni. Zesnulého tam rodina nechává před pohřbem doma v otevřené rakvi a celý den se s ním chodí loučit a pomodlit se příbuzní,**“ popisuje Sommer.

Upozorňuje ale, že ne vždy to souvisí s náboženstvím. „**Třeba staré sedlácké rody z vesnic okolo Prahy dodržují také tradice, i když nejsou nutně věřící. Pořádají obvykle setkání na návsi, pak pohřební průvod obejde stavení, u sedláckého gruntu se na pár minut zastaví**

a následně se zamíří s průvodem za farářem na hřbitov," nastiňuje Sommer.

Pokud byl zesnulý myslivec, dobrovolný hasič nebo sokol, zastavuje se i u hájovny, v hasičárně, kde se zahraje písnička, nebo třeba u sokolovny.

Lze pohřbít bez rakve?

Tradice by v Česku rády dodržovaly i další náboženské komunity, ať již židé, buddhisté nebo muslimové. Například posledně jmenovaní to mají ale složité. Podle zvyklostí je totiž potřeba nebožtíka uložit do 24 hodin a zároveň se pohřbívá rovnou do země bez rakve, což je v tuzemsku z hlediska zákona poněkud sporné.

„To, jakým způsobem můžete v Česku uskutečnit pohřeb, stanoví výslovně zákon o pohřebnictví. Nic takového jako muslimský nebo buddhistický či židovský pohřeb v něm nenajdete. Pohřeb lze provést pouze pohřbením v rakvi do země nebo zpopelněním v krematoriu. Rozdíl může být v charakteru smutečního obřadu před samotným pohřbením, ten zákon neupravuje,“ říká Štainc.

Určitý prostor ale legislativa přesto dává, i když to chtěla původně exministrně pro místní rozvoj Karla Šlechtová (ANO) změnit. „Zákon muslimské pohřby neupravuje, ale **dává provozovatelům veřejných pohřebišť pravomoc tyto pohřby regulovat v řádu pohřebišť.** Během přípravy novely se diskutovalo o možnosti zpřísnění podmínek pro pohřbení bez rakve. Pravomoci ohledně stanovení podmínek nakonec zůstaly místním samosprávám, církvím či náboženským společnostem, které provozují veřejná pohřebišť,“ vysvětlil pro Blesk Zprávy Vilém Frček z Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

Pokud tedy není v řádu pohřebišť jasně napsané, že je potřeba pohřbít zemřelého i s rakví, **dá se to teoreticky vykládat tak, že rakev může i chybět.**

„Setkali jsme se se situací, **kdy rodina chtěla muslimský pohřeb bez rakve. Správce hřbitova byl jednoznačně proti. Přitom podle zákona si povinnost ukládání v rakvi může správce hřbitova upravit ve svém řádu.** To však správce nevěděl, protože nebyl schopen si to podle zákona o pohřebnictví jasně vyložit,“ popisuje Sommer.

Podle něj by měla být legislativa psaná jasně, protože je pro pozůstalé velmi stresující, když netuší, zda mohou svého příbuzného pohřbít, jak by si přál nebo ne. Navíc když na to mají jen 24 hodin.

„**V Česku je to během jednoho dne téměř neproveditelné. Aby se mohlo ukládat do země, je třeba povolení od hřbitovní správy a ta má na malých vsích úřední hodiny třeba jen jeden den v týdnu od 12 – 14:00.** I kdyby se sehnalo rychle povolení, může být problém domluvit hrobníka – **mnohé hřbitovy totiž umožňují výkop hrobu jen svými smluvenými hrobníky a ti často nejsou schopní vykopat hrob do následujícího dne,**“ vysvětluje majitel pohřební služby.

I v pohřebnictví se najdou neplatiči

I když je pohřebnictví specifickým odvětvím, **některé neduhy má společné s jinými podnikatelskými obory - například neplatiče.** Kapitola sama pro sebe je pak zneužívání **institutu sociálního pohřbu, ten musí vypravit na své náklady obec, pokud se nikdo do čtyř dnů k zesnulému nepřihlásí.** Ani jedno ale není podle expertů naštěstí zase tak časté.

„**Pokud je rodina ve finanční tísní, určitě by se měla pokusit s pohřební službou domluvit.** Většina je ochotná přistoupit i na splátky někdy i v řádech několika set korun měsíčně nebo rodině poradit, vyjít s cenou co nejvíc vstříc. **Nejhorší, co mohou lidé udělat, je nereagovat na telefon nebo na písemnou výzvu, protože pak jim hrozí riziko, že pohřební služba podá řešení k soudnímu řízení a cena se jim zvýší ještě o soudní výlohy,**“ říká Gabriela Sommerová s tím, že se podobné

případy vyskytují spíš jednou za čas.

I Richard Štainc potvrzuje, že se o neplatičích dá mluvit spíše v jednotkách případů, než že by šlo o trend. Stejně tak u zneužívačů sociálních pohřbů. „**Myslím, že jde vyloženě o výjimku aktuálně popularizovanou v seriálu Most,**“ uzavřel Štainc, který věří, že i přes změny v trendech chce většina Čechů dopřát svým blízkým důstojné rozloučení.